

цілісності та автентичності тощо. Отже, можна дійти висновку, що актуальні зміни в кримінальному процесуальному законодавстві України щодо проведення допиту в умовах воєнного стану доволі прогресивні, однак потребують вдосконалення. У надзвичайних ситуаціях, які включають воєнний стан, законодавство забороняє обмеження певних прав і свобод, а також встановлює гарантії захисту основних прав людини [3].

Враховуючи ці зміни, важливо зберігати баланс між оперативністю розслідування та забезпечення прав обвинуваченого на справедливий суд. Крім того, важливо використовувати практику Європейського суду з прав людини, яка наголошує на необхідності забезпечення ефективного та справедливого судового розгляду з використанням сучасних технологій зв'язку та прямого допиту свідків, у тому числі тих, що знаходяться за кордоном [4].

Також необхідно забезпечити, щоб посилення на воєнний стан не ставило під загрозу основні принципи справедливості, прав людини та правової держави. Такий підхід сприятиме збереженню правового порядку та дотримання норм права навіть у найскладніших умовах, зберігаючи важливий баланс між потребами безпеки та захистом прав громадян.

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: станом на 26.12.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14.04.2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#>

4. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини. Прийнята 4 листопада 1950 р. *Вісник Верховного Суду України*. 1997.

5. Криміналістика : підручник [В. В. Пяковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пяковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 752 с.

Юлія ШЕНДРИК

старший викладач кафедри
кримінального процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-7080-6171>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану ефективне застосування заходів забезпечення кримінального провадження є дуже важливим для швидкого та якісного проведення досудового розслідування. Однак, незважаючи на численні зміни, внесені до КПК України за воєнних часів, багато проблемних питань залишаються невирішеними. На нашу думку, головна проблема полягає в тому, що під час внесення змін не враховується, як буде діяти та чи інша норма у комплексі. Під час проведення досудового розслідування слідчий чи прокурор не застосовує норми КПК України окремо одну від одної, зазвичай ситуація потребує одночасного застосування і заходів забезпечення, і невідкладного проведення слідчих (розшукових) дій.

Наприклад, в разі виїзду на місце події слідчий проводить огляд, при цьому вилучає якісь речі та документи, а також затримує на місці події підозрювану особу в порядку ст. 208 КПК України. Відповідно до ч. 2 ст. 211 КПК України, не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання вказану особу необхідно звільнити або доставити до суду для розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу [1]. Під час вирішення питання про обрання запобіжного заходу слідчий суддя, крім наявності ризиків, передбачених ст. 177 КПК України, зобов'язаний оцінити обставини, зазначені у ч. 1 ст. 178 КПК України, зокрема

вагомість наявних доказів вчинення правопорушення підозрюваним; тяжкість покарання, передбаченого за вчинення відповідного кримінального правопорушення; вік та стан здоров'я підозрюваного; міцність соціальних зв'язків підозрюваного; його майновий стан; наявність судимостей тощо. Однак свої висновки слідчий суддя буде робити не на порожньому місці, а на підставі наданих сторонами матеріалів.

Поглянемо на ситуацію очима слідчого. Впродовж шістдесяти годин (яких дуже часто в нього немає, бо затримання може відбутися, наприклад, напередодні вихідного дня) йому необхідно: допитати підозрюваного, в разі потреби додатково допитати потерпілого, можливо, провести впізнання особи чи одночасний допит вказаних осіб, чи слідчий експеримент; також необхідно ухвалити рішення щодо речей та документів, вилучених під час огляду місця події – можливо, провести додатковий огляд, визнати їх речовими доказами, скласти клопотання про арешт вказаного тимчасово вилученого майна (яке треба подати не пізніше наступного робочого дня після вилучення), призначити в разі потреби відповідні експертизи; зібрати матеріали щодо підозрюваного; та, крім того, впродовж 24 годин з моменту затримання необхідно повідомити затриманому про підозру.

І це все, так би мовити, «класична» ситуація, коли за підозрою у вчиненні одного злочину затримана одна особа. Якщо ж додати сюди, наприклад, вчинення злочину групою осіб, або якщо виникає необхідність залучення перекладача, або залучення законного представника, педагога, психолога чи лікаря (якщо підозрюваний є неповнолітнім), або необхідність застосування щодо підозрюваного відсторонення від посади чи накладення арешту на майно – ми розуміємо, що впоратись вчасно з таким обсягом роботи дуже важко.

Окрім того, треба враховувати, що повідомлення про підозру та всі вказані клопотання слідчий повинен ще погодити з прокурором, а копію клопотання про обрання запобіжного заходу разом з усіма додатками (на виготовлення яких теж потрібен час) необхідно вручити підозрюваному не пізніше ніж за 3 години до початку розгляду вказаного клопотання.

Вказаний приклад наглядно ілюструє фактичну відсутність у слідчого повноважень щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження та неможливість самостійно ухвалювати рішення.

Якщо детально розглянути Розділ II КПК України, який регламентує заходи забезпечення кримінального провадження, ми побачимо, що слідчий фактично позбавлений можливості самостійно ухвалювати рішення щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, запобіжних заходів. Тож самостійно слідчий може тільки здійснити виклик особи та тимчасово вилучити майно, а також здійснити затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, всі інші заходи забезпечення кримінального провадження, запобіжні заходи потребують отримання ухвали слідчого судді.

Отож рішення про затримання особи (що фактично позбавляє її волі на деякий час!) слідчий ухвалити може, але самостійно застосувати тимчасовий доступ до речей і документів чи арешт майна – не може.

На нашу думку, це є нелогічним і може мати негативні наслідки для розслідування. Наприклад, поки слідчий дотримує процедуру накладення арешту на майно підозрюваного шляхом складання клопотання, погодження його з прокурором, звернення з вказаним клопотанням до слідчого судді, який відповідно до ч. 1 ст. 172 КПК України, має на його розгляд два дні з дня надходження, підозрюваний може реалізувати вказане майно, позбавивши потерпілого можливості отримати за рахунок цього майна відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням [1].

Щодо тимчасового доступу до речей і документів, то це «болюча» тема, оскільки термін розгляду слідчим суддею клопотання про його застосування та виготовлення відповідної ухвали взагалі не передбачений і бувають випадки, коли слідчий отримує ухвалу вже наприкінці терміну дії і не встигає її виконати, що призводить до необхідності повторного звернення до слідчого судді з того ж самого питання, тобто виникає так зване «замкнене коло». До того ж віднесення тимчасового доступу до речей і документів до заходів забезпечення кримінального провадження позбавляє слідчого змоги доручити його здійснення оперативним підрозділам, що призводить до неефективного витрачання часу слідчим і значно сповільнює процес досудового розслідування.

Також треба зазначити, що наявна система застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема запобіжних заходів, створює величезне навантаження на слідчих суддів, особливо у великих містах, де кількість звернень до окремих судів сягає 300–400 клопотань на день, тоді як кількість слідчих суддів становить дві-три особи на кожен суд, тобто

своєчасно розглянути всі клопотання та виготовити відповідні ухвали фізично неможливо.

Отже, для підвищення ефективності досудового розслідування, дотримання прав усіх учасників кримінального провадження вважаємо за необхідне розширити повноваження слідчого щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, надавши йому можливість самостійно або за погодженням із прокурором застосовувати тимчасовий доступ до речей і документів та накладення арешту на майно.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 11.02.2025).

Анатолій ШИЯН

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-8294-271X>

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОВОГО
ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

У зв'язку з широкомасштабною агресією росії проти України з 24.02.2022 року в нашій державі введено воєнний стан, на період якого обмежено деякі конституційні права і свободи людини. Частково ці обмеження торкнулися підозрюваного під час застосування до нього запобіжних заходів, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) [1].

Основними законодавчими актами, якими регулювалося це питання в останні роки, є закони України № 2198-IX від 14 квітня 2022 року, № 2201-IX від 14 квітня 2022 року, № 2531-IX від 16 серпня 2022 року, № 2462-IX від 27 липня 2022 року та деякі інші. Ними визначалися підстави, умови та порядок обрання підозрюваному запобіжного заходу в період дії воєнного стану [2–5].

Аналіз внесених змін і доповнень до чинного КПК України з цих питань свідчить, що на сьогодні їх основний зміст зведено до такого.

1. Відповідно до частини 2 ст. 176 КПК тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи, яке застосовується з підстав і порядку, визначеному КПК. Цей запобіжний захід полягає в поміщенні особи на короткий строк у спеціальне приміщення для тримання затриманих (зазвичай, ізолятор тимчасового тримання).

Строк затримання особи уповноваженою службовою особою не може перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання, а саме коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному цією особою. Не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання особа повинна бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу. Зазвичай ці строки повинні дотримуватися як у мирний час, так і в період дії воєнного стану.

Однак, зважаючи на умови воєнного стану, законодавець здійснив певне корегування положень, які стосуються розгляду клопотання про обрання стосовно затриманої особи запобіжного заходу. Якщо в цих умовах відсутня об'єктивна можливість доставити затриману особу до слідчого судді протягом шістдесяти годин з моменту затримання, то розгляд клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу здійснюється із застосуванням доступних технічних засобів відеозв'язку з метою забезпечення дистанційної участі затриманої особи.

Якщо затриману особу неможливо доставити до слідчого судді впродовж шістдесяти годин з моменту затримання для розгляду такого клопотання або забезпечити її дистанційну участь під час розгляду відповідного клопотання, то така особа негайно звільняється.

2. За наявності ризиків, визначених ст. 177 КПК України, під час дії воєнного стану